

Svar på fullmäktigemotionen om att förhindra skolvåld (Vestman & al.)

Det centrala målet för såväl den grundläggande utbildningen som gymnasieutbildningen är att stödja elevernas utveckling till humana människor och etiskt ansvarskännande samhällsmedlemmar samt att ge dem sådana kunskaper och färdigheter som de behöver i livet. I båda skolformerna utgör elevernas och studerandenas övergripande välbefinnande och säkerhet utgångspunkten för lärandet. Därför fäster man i undervisningen och i all annan daglig verksamhet i skolorna särskild uppmärksamhet vid att denna utgångspunkt förverkligas under alla skoldagar.

Verksamheten inom den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen styrs både av lagstiftningen och av grunderna för läroplanen som utarbetats utgående från den. Dessutom iakttas i verksamheten flera andra bestämmelser vars mål är att trygga elevernas och studerandenas välbefinnande och säkerhet.

Lag om grundläggande utbildning

I 29 § i lagen om grundläggande utbildning, som centralt reglerar den grundläggande utbildningen, fastställs entydigt att eleven har rätt till en trygg studiemiljö. Utbildningsanordnaren är skyldig att se till att denna rättighet uppfylls under alla skoldagar.

Om det kommit till en lärares eller rektors kännedom att det förekommit trakasseri, mobbning eller våld i skolan eller under skolvägen, är hen enligt lag skyldig att informera vårdnadshavarna eller andra lagliga företrädare till den skyldiga och den som utsatts.

Bestämmelser om elevens skyldigheter finns i 35 § i lagen om grundläggande utbildning. Enligt andra momentet i paragrafen ska en elev utföra sina uppgifter samvetsgrant och uppträda korrekt.

I 36 § i lagen om grundläggande utbildning och i tilläggen till lagen fastställs de disciplinära metoder som skolan använder och de förfaranden som gäller dem. De används då elevens olämpliga beteende inte uppfyller de straffbara handlingar som anges i strafflagen.

Gymnasielag

Gymnasielagen fastställer liksom lagen om grundläggande utbildning studerandens rätt till en trygg studiemiljö (gymnasielag, 40 §) och studerandens skyldigheter (gymnasielag, 30 §). I lagens 7 kapitel fastställs dessutom läroanstaltens rättigheter och skyldigheter i disciplinära ärenden.

Lag om elev- och studerandevård

Lagen om elev- och studerandevård innehåller bestämmelser om den generellt inriktade elevhälsan. Med den avses en verksamhetskultur och åtgärder som innebär att man inom hela läroanstalten främjar studerandenas inläring, välbefinnande, hälsa, sociala ansvarstagande, växelverkan och delaktighet samt en sund, trygg och tillgänglig studiemiljö. Den generellt inriktade elevhälsans insatser genomförs av alla aktörer inom elevhälsan.

Alla som arbetar med studerande vid läroanstalten samt de myndigheter och anställda som ansvarar för elevhälsotjänsterna ska i sina uppgifter främja studerandenas välbefinnande och välbefinnandet inom läroanstalten samt samarbetet mellan hemmen och läroanstalten. Läroanstaltens personal bär det primära ansvaret för välbefinnandet inom läroanstalten.

Med begreppet *elevhälsa i enlighet med läroplanen* avses enligt lagen verksamhet för att stödja det generella och det individuella välbefinnandet samt uppkomsten av en sund och trygg inlärningsmiljö, främja den psykiska hälsan och förebygga marginalisering samt främja välbefinnandet inom läroanstalten.

Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen

I kapitel 4.2 i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen (2014) fastställs grunden för välbefinnande och en trygg vardag. Enligt läroplanen främjar strukturerna och verksamhetssätten i en lärande organisation välbefinnande och trygghet och skapar på så sätt förutsättningar för lärande. I skolgemenskapen värdesätts välvillighet och vänlighet. Mobbning, våld, rasism eller annan diskriminering accepteras inte och man ska ingripa vid osakligt beteende. Enligt läroplanen främjas arbetsron dessutom av en lugn och accepterande atmosfär, goda sociala relationer och en trivsamt miljö.

I kapitel 5 i läroplanen *Skolarbete som främjar lärande och välbefinnande* fastställs grunderna för skolgemenskapens och dess medlemmars välbefinnande. Enligt läroplanen är utgångspunkten gemensamt ansvar för och omsorg om en bra och trygg skoldag för alla. Eleverna har ett eget ansvar som medlemmar i skolgemenskapen. Det innebär att regelbundet delta i skolarbetet, att vara hygglig och bemöta sina skolkamrater och de vuxna i skolan med respekt och att följa gemensamma regler.

I kapitel 5.3 i läroplanen preciseras hur de disciplinära åtgärderna som regleras i 36 § i lagen om grundläggande utbildning ska tillämpas och användas.

Skolorna utarbetar och uppdaterar årligen planer för elevernas välbefinnande som bifogas till läroplanen. Planerna är följande:

- elevvårdsplan
- plan för att skydda elever mot mobbning, trakasserier och våld
- krisplan
- räddningsplan
- jämställdhetsplan
- ordningsregler
- plan för att ingripa i skolfrånvaro.

Grunderna för läroplanen för gymnasieutbildningen

Grunderna för läroplanen för gymnasieutbildningen har nyligen uppdaterats och de togs i bruk i början av läsåret 2021–2022. I dem fastställs på samma sätt som i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen grunderna för skolgemenskapens och dess medlemmars välbefinnande. Enligt grunderna för läroplanen ska läroanstalten liksom den grundläggande utbildningen utarbeta de ovan nämnda planerna.

Tjänsteinnehavarens anmälningsskyldighet

Till en tjänsteinnehavares uppgifter hör att utöva prövningsrätt. Lagen om tjänsteinnehavare i kommuner och välfärdsområden innehåller allmänna bestämmelser om tjänsteinnehavarens skyldigheter. Enligt 17 § i nämnda lag ska tjänsteinnehavaren sköta de uppgifter som hör till tjänsteförhållandet på behörigt sätt, utan dröjsmål och med iakttagande av behöriga bestämmelser och föreskrifter samt arbetsgivarens arbetslednings- och övervakningsföreskrifter.

Vanliga och mindre bråk mellan barn i vilka man ingriper med pedagogiska eller disciplinära åtgärder som avses i lagen om grundläggande utbildning medför ingen anmälningsskyldighet till polisen. Barnets ålder och utvecklingsnivå bör alltid beaktas då anmälningsskyldighet övervägs. När gärningen uppfyller kännetecknet för misshandel uppstår en anmälningsskyldighet.

Lagar som ligger till grund för anmälningsskyldigheten

Barnskyddslag (417/2007)

5 kap Inledande av klientrelationer inom barnskyddet

25 § (12.2.2010/88) Anmälningsskyldighet

” ... är skyldiga att utan dröjsmål och trots sekretessbestämmelserna göra en anmälan till det organ som ansvarar för socialvården i kommunen, om de i sin uppgift fått kännedom om ett barn för vars del behovet av vård och omsorg, omständigheter som äventyrar barnets utveckling eller barnets eget beteende kräver att behovet av barnskydd utreds.”

Barnskyddslag (417/2007)

5 kap Inledande av klientrelationer inom barnskyddet

25 § (12.2.2010/88) Anmälningsskyldighet

” ... är skyldiga att trots sekretessbestämmelserna göra en anmälan till polisen, när de på grund av omständigheter som de har fått kännedom om i sin uppgift har skäl att misstänka att ett barn utsatts för: 1) en gärning som är straffbar som sexualbrott enligt 20 kap. i strafflagen (39/1889); eller 2) en gärning som är straffbar som brott mot liv och hälsa enligt 21 kap. i strafflagen och vars föreskrivna maximistraff är fängelse i minst två år.”

Strafflag (39/1889)

15 kap (24.7.1998/563) Om brott mot rättskipning

10 § (24.7.1998/563) Underlåtenhet att anmäla grovt brott

*”Den som vet att *lista över brott* är på färde, men underlåter att i tid medan brottet ännu kan förhindras underrätta myndigheterna eller den som hotas av brottet, ska, om brottet eller ett straffbart försök därtill sker, för underlåtenhet att anmäla grovt brott dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.”*

Sibbo kommuns grundskolor har verksamhetsmetoder för att upprätthålla elevernas välbefinnande och säkerhet

I Sibboskolorna gäller nolltolerans mot mobbning. För att uppnå detta tillämpar skolorna följande verksamhetsmetoder:

KiVa Skola

KiVa Skola är ett åtgärdsprogram mot mobbning som baserar sig på forskning och som utvecklats vid Åbo universitet. Syftet med programmet KiVa Skola är att på förhand förebygga mobbning. Att skapa en kultur där ingen mobbning accepteras förutsätter att hela skolgemenskapen förbinder sig att se till att ingen blir lämnad utanför eller blir dåligt behandlad. Med hjälp av KiVa-lektioner som hålls hela läsåret kan man influera normerna i elevgrupper och påverka hur barn och unga agerar då de upptäcker mobbning. Det här förutsätter också en tydlig signal från alla vuxna i skolan om att ingen mobbning accepteras.

En annan målsättning är ett effektivt ingripande i alla de mobbningsfall som uppdragas: för detta erbjuder KiVa Skola tydliga anvisningar, som bygger på starka forskningsbevis.

För det tredje erbjuder KiVa Skola verktyg för att kontinuerligt följa upp situationen i den egna skolan i form av årliga online-enkäter och responsen på dem.

Handboken för föräldrar är en del av KiVa Skola-programmet. Handboken är utvecklad som ett arbetsredskap för att stödja vuxna som arbetar med att stoppa och förhindra mobbning. Handboken

erbjuder föräldrarna information om mobbning; vad säger forskningen om ämnet och vad kan vi göra åt mobbningen hemma och i skolan? Samarbetet mellan hemmet och skolan är viktigt även i den här frågan.

Handboken ger information och anvisningar bl.a. i följande frågor:

- Att stödja den mobbade hemma
- Hur kan den som känner till mobbningen hjälpa den mobbade?
- Om ditt barn blir mobbat via mobiltelefonen eller internet
- Om någon publicerar kränkande texter eller fotografier av ditt barn
- Mitt barn deltar i mobbningen – vad kan jag göra?

Över 900 skolor i Finland använder sig av KiVa Skola-programmet, och programmet används också i över 20 andra länder.

Vid Åbo universitet har man bedrivit forskning om mobbning under ledning av professor Christina Salmivalli ända sedan början av 1990-talet. Arbetet har fått erkännande såväl nationellt (bl.a. Finlands vetenskapspris 2017) som internationellt (bl.a. European Crime Prevention Award 2009, Social Policy Award for Best Article 2012/Social for Research on Adolescence, USA). Forskningen fortgår och producerar kontinuerligt ny information om hur man effektivare förebygger och ingriper i mobbning.

Effektiviteten av KiVa Skola-programmet har undersökts med randomiserade kontroller i mycket omfattande studier med över 30 000 barn och ungdomar under åren 2007–2009. Från och med 2009 har det samlats in material i de skolor runt om i Finland som använder KiVa Skola-programmet, samt från elev- och personalenkäter. KiVa Skola-programmet har undersökts också i bl.a. Chile, Estland, Italien, Nederländerna och Nya Zeeland. I metaanalyser har det gång på gång konstaterats vara ett av världens effektivaste program mot mobbning. Genom att utnyttja KiVa Skola-verksamheten kan man enligt undersökningar minska mobbningen, öka välbefinnandet i skolan och de positiva relationerna till jämnåriga.

Mer information om KiVa Skola-programmet: <https://www.kivaskola.fi/>

Gutsy Go-verksamhet

Gutsy Go uppmuntrar de unga att arbeta tillsammans för att gynna människorna på den egna orten. Användningen av medier är central; de unga får en synlig, positiv roll. Gutsy Go börjar med en interventionsvecka som avbryter det normala skolarbetet och samlar ihop hela årskullen 14-åriga högstadiel elever på orten. Under veckan skapar och genomför ungdomarna tillsammans samhällliga innovationer som främjar freden i grannskapet. De unga filmar sina modiga fredsgärningar med sina egna mobiler och delar videorna i sociala medier och media som inspiration för hela Finland.

Ungdomarna får stöd av ett speciellt Gutsy Go-team, som består av sakkunniga inom ungdomsarbetet samt medieexperter. Hjälپ begärs också av lokala aktörer allt från företagare och kommunala aktörer till enskilda kommuninvånare. Alla tre högstadieskolor (åk 7–9) i Sibbo deltar i Gutsy Go-verksamheten. I Sibbo fäster man uppmärksamhet vid mobbningen och att göra den synlig.

Mer information om Gutsy Go-verksamheten: [Gutsy Go - Nuorten rohkeita rauhanteoja - Nuorisotutkimusseura ry](https://www.gutsygo.fi/)

Samspel-modellen

Samspel är ett övergripande program för att stödja barns socioemotionella utveckling och förebygga problem i skolan. Programmet strävar efter att hjälpa läraren och hela skolan som social gemenskap i sin

uppgift att stödja barns utveckling. Samspel erbjuder lärarna ett förebyggande verktyg och hjälper skolorna att genomföra den gemensamma förebyggande elevvården.

Samspel-modellen är ursprungligen ett utvecklingsprojekt som koordinerades av THL. I dag finansieras verksamheten av Utbildningsstyrelsen. I Sibbo används Samspel-modellen i Leppätien koulu.

Mer information om Samspel-modellen: [THL Word Template \(julkari.fi\)](http://thl.wordtemplate.fi)

Ankarverksamhet

Syftet med verksamheten är att tidigt ingripa i barn och ungas brottsliga beteende och i våld i nära relationer samt bedriva ett förebyggande arbete inom dessa områden. Ankarverksamheten baserar sig på samarbete mellan flera myndigheter.

Målet med Ankarmodellen är att ingripa i unga brottslingars verksamhet redan innan brottsspiralen hinner uppstå. Ankarmodellen förebygger också våld i nära relationer och i hemmet genom att ingripa i ett så tidigt skede som möjligt och hänvisa parterna till ändamålsenlig hjälp. Ankarverksamheten har stött radikaliserade ungdomar och integrationen av ungdomar som återvänt till Finland från krisområden. Med hjälp av modellen kan man omedelbart ingripa i verksamheten då den unga har svårigheter med livshanteringen och snabbt styra in den unga på rätt spår i livet. Modellen hjälper till att bryta brottsspiraler och förebygga marginalisering. Ankarmodellen utnyttjar myndigheternas kompetens och effektiverar samtidigt myndigheternas egna uppgifter.

Syftet med verksamheten är att tidigt ingripa i minderårigas brottsliga beteende, utreda den unga klientens övergripande livssituation och hänvisa klienten till ändamålsenlig hjälp och stöd. Målet är också att snabbt ingripa i våld i nära relationer och i hemmet. Det multiprofessionella samarbetet strävar också efter att öka den inre säkerheten.

Målgruppen är unga (15–20 år) brottslingar, unga som utsatts för eller upplevt våld i hemmet, radikaliserade ungdomar samt vuxna offer och förövare av våld i hemmet.

Ankarverksamheten baserar sig på flermyndighetssamarbete där olika myndigheter arbetar tillsammans på polisstationen. Till Ankarteamet hör förutom polisen även en socialarbetare, en psykiatrisk sjukskötare och en ungdomsarbetare, som alla, med undantag av polisen, är kommunalt anställda. Teamet bedriver ett intensivt samarbete och parterna ställer sin egen expertis och bakgrundsorganisationens stöd och kunnande till teamets förfogande.

Tack vare det multiprofessionella samarbetet kan den unga (och familjen) bemötas på ett övergripande sätt när situationen kartläggs. Ankarteamets klienter får så heltäckande tjänster som möjligt ”på ett och samma ställe”. Ankarteamet arbetar med barn och unga som misstänks för brottslighet eller annat störande beteende samt deras anhöriga. När polisen utreder ett brott som begåtts av en ung person, kartlägger Ankarteamets social- och hälsovårdsexperter den unga personens och familjens helhetssituation. Samtidigt undersöks om det finns ett större problem i bakgrunden. Ankarteamets socialarbetare, sjukskötare och ungdomsarbetare svarar på klienternas behov av vård och stöd genom att göra en inledande bedömning och ge första stöd samt vid behov hänvisa dem till fortsatta tjänster. I det multiprofessionella Ankarteamet kombineras alltså expertis inom flera områden och situationen kan samtidigt hanteras på ett heltäckande sätt. Fördelarna med det mångprofessionella samarbetet märks framför allt i krävande situationer där klienten har många problem. Då kan teammedlemmarna stödja varandras arbete.

Det har inte gjorts några utvärderingsundersökningar om Ankarverksamheten. Snabbt ingripande och genomgång av händelserna minskar risken för återkommande våld och brott. Behandlingen av ärendena

fördröjs inte utan de kan snabbt åtgärdas. Verksamhetens kostnadseffektivitet och besparingspotential har jämförts med bland annat kostnaderna för marginalisering. Verksamhetens effektivitet kan ytterligare förbättras genom att tjänsterna riktas så korrekt som möjligt och genom att man betonar tidigt ingripande.

Sibbo kommun deltar i Ankarverksamheten som leds av Polisnärheten i Östra Nyland. Verksamheten inleddes hösten 2020. Ankarverksamhet bedrivs också inom Polisnärheten i Helsingfors och inom Polisnärheten i Tavastland i Tavastehus, Riihimäki, Forssa och Päijänne-Tavastland. Inom Polisnärheten i Lappland bedrivs verksamheten i Kemi och håller på att inledas i Rovaniemi, inom Polisnärheten i Sydvästra Finland bedrivs verksamheten i Björneborg och håller på att inledas i Raumo, Salo och Åbo och inom Polisnärheten i Österbotten bedrivs verksamheten i Karleby. Polisnärheten i Inre Finland bedriver en verksamhet som motsvarar Ankarverksamheten (Pirkanmaan Risu-toiminta). Teamens sammansättning varierar beroende på ort.

Alla team arbetar med unga brottslingar, medan arbetet med våld i nära relationer varierar från ort till ort och har en klart mindre omfattning.

Mer information om Ankarmodellen: [Ankkuri-mallimoniviranomaisyhteistyössä. Sisäisen turvallisuuden ohjelman toimenpiteen 24 toimeenpano alle 18-vuotiaiden rikoksen tekijöiden rikoskierteen ehkäisemiseen \(valtioneuvosto.fi\)](#) (på finska)

Södra Karelen modell

I Södra Karelen har man tillsatt en arbetsgrupp för olagliga handlingar, som består av företrädare för olika kommunala myndigheter, Södra Karelen social- och hälsovårdsdistrikt, Räddningsverket i Södra Karelen och Polisnärheten i Södra Karelen. Verksamhetsmodellen motsvarar i detta avseende Ankarmodellen.

Arbetsgruppen har utarbetat en gemensam anvisning för hela landskapet *KAN MOBBNING VARA ETT BROTT? Verksamhetsmodeller för hur man ingriper i olagliga handlingar i skolorna i Södra Karelen* (tillgänglig enbart på finska). Syftet med modellen är att stödja skolpersonalen att agera korrekt i situationer där elevens eller elevernas verksamhet uppfyller kännetecknen för brott.

Exempel:

En olaglig handling som uppfyller kännetecknen för misshandel är när en elev slår eller sparkar någon annan, slår omkull eller knuffar någon i väggen, biter, klöser, drar någon annan i håret eller på annat sätt orsakar smärta eller skada, eller skadar någon annans hälsa genom att använda våld. Strafflag, kap 21, 5 §, handling som faller under allmänt åtal.

Åtgärder:

- Handlingen ska genast avbrytas.
- I akuta situationer ska man kontakta nödcentralen.
- Anmälan till polisen.
- Anmälan till parternas vårdnadshavare.
- Straffet för den som har fyllt 15 år är böter eller upp till två års fängelse.

Verksamhetsmodellen finns i sin helhet på adressen [Microsoft Word - Lainvastaisiin tekoihin puuttuminen kouluissa \(lappeenranta.fi\)](#) (på finska)

Sammanfattning

I enlighet med vad som framförs ovan är skolornas undervisningspersonal skyldig att göra en barnskydds- och brottanmälan när elevens eller elevernas beteende uppfyller kännetecknen för brott oavsett vad eller vilka verksamhetsmodeller skolan tillämpar för att förebygga mobbning i skolan.

Vi måste få mer erfarenhet av hur Ankarmodellen som används i Sibbo fungerar, och användningen av den bör utvecklas i nära samarbete med de andra kommunerna i östra Nyland.

Södra Karelens modell står alltså inte i konflikt med KiVa Skola-modellen eller Ankarverksamheten. Verksamhetsmodellen i fråga framför konkret och tydligt hur tjänsteinnehavarna ska gå tillväga i olika situationer som uppfyller kännetecknen för brott. Den ger tjänsteinnehavarna ett bra stöd i skötseln av sina tjänsteåligganden, och kompletterar sålunda de aktuella verksamhetsmodeller som stödjer elevernas och studerandenas välbefinnande.

Därför kommer grundskolorna och gymnasierna i Sibbo att tillämpa de enhetliga metoderna som framförs i Södra Karelens verksamhetsmodell. Det krävs inget separat beslut för att ta i bruk verksamhetsmodellen.